

Interpretatie van roofdierwaarnemingen

Omgaan met onzekerheid

Koen Van Den Berge en Jan Gouwy

Hoewel het met de Europese natuur op vele vlakken niet goed gaat, worden we de laatste jaren regelmatig geconfronteerd met het opduiken of 'terugkeren' van soorten die sinds geruime tijd uit ons gezichtsveld verdwenen waren. Soms gaat het over herintroductions, zoals de bever, niet zelden ook over dieren die ons regelrecht verrassen, zoals de wolf. Wanneer het om roofdieren gaat, hangt daar vaak ook een sfeer van geheimzinnigheid omheen. Roofdieren spreken vanouds tot de verbeelding. Hun verborgen leefwijze, hun van nature lage dichtheden en het feit dat ze ook voedsel eten dat eveneens door de mens begeerd wordt, liggen daar ongetwijfeld aan de basis van. Ook voor natuuronderzoekers is het volgen van hun verspreiding en populatietrends intrigerend. Achter één enkele waarneming kan een heel verhaal schuil gaan, een waarneming meer of minder is soms meteen ook een wereld van verschil. Waar zij vroeger stof leverden voor heroïsche jachtverhalen, zijn roofdieren soms nu nog letterlijk voorwerp van geanimeerde gesprekken aan de bar.

Een en ander heeft zo zijn consequenties bij het interpreteren van waarnemingen door derden. Speciaal vanwege het potentiële belang van elke individuele waarneming, vergt dit speciale aandacht.

Het past uiteraard voor een onderzoeker om zo kritisch en objectief mogelijk te zijn bij het beoordelen van meldingen door derden. De vraag rijst daarbij hoe je zulks het beste aanpakt, en wanneer je een waarneming als 'zeker' mag noteren. Het gemakkelijkst lijkt het, wanneer er een 'hard bewijs' is dat herhaalde controle toelaat, bv. in de hoedanigheid van een volgend duidelijke foto. In februari

jongstleden steeg het adrenalinegehalte van menig zoogdierliefhebber dan ook danig bij het vinden van een lynx-foto op een waarnemingsite, "genomen in een bos in Zuid-Limburg". Echter, de fotograaf kon de precieze plaats van de opname (goed herkenbaar wegens enkele liggende boomstammen) niet aantonen. De foto

bleek elders (wellicht in een dierenpark) genomen te zijn: de 'waarneming' was verzonden.

Maar wat als de zogenaamde waarnemingsplaats een eenvoudig bosgezicht was geweest, een jong beukenbestand bijvoorbeeld met allemaal gewone stammetjes op een achtergrond van een egaal

Lynx.

bruin bladertapijt, en wanneer dergelijk bostype effectief ook over een behoorlijke oppervlakte in het waarnemingsgebied zou voorkomen? Of wat wanneer de aanbrengrer een specialist is in het manipuleren van digitaal beeldmateriaal? Op dat moment komt de eerlijkheid van de waarnemer op de proppen en speelt de mensenkennis van de beoordelaar een rol.

Gaat het om een onschuldige grap, waarvan de maker mogelijk de draagwijdte niet helemaal inschat en zijn grap onverminderd volhoudt? Wil iemand de onderzoeker bewust voor schut zetten? Gaat het om misplaatste eerezucht om de eigen naam als waarnemer te verbinden aan een spectaculaire waarneming? Of wil iemand schadevergoeding krijgen voor een schaap dat in werkelijkheid door de eigen hond werd doodgebeten? Redenen genoeg dus om kritisch te blijven, en niet te gauw over één nacht ijs te gaan. Het helpt natuurlijk wanneer je de aanbrengrer van de speciale waarneming persoonlijk kent of minstens kan situeren – als gedegen natuuronderzoeker bijvoorbeeld. Maar ook net het omgekeerde kan vertrouwen wekken: wanneer het om iemand blijkt te gaan die geen enkele aanspraak maakt op wat dan ook (niet op naambekendheid, niet op schadevergoeding, niet op uitgebreide waarnemingslijstjes,...), maar het als 'doodgewone brave burger' laat weten "omdat dit u misschien interesseert, mijnheer". Echter, wanneer je met een geslepen komediant af te rekenen krijgt, blijf je ook hier bij de interpretatie of controle alsnog weinig gewapend. Het wordt dan, voorzichtigheidshalve, in principe wachten op bevestiging via nieuwe waarnemingen. Helemaal kunnen die precies als bij veel roofdiersoorten, zoals lynx of otter maar evengoed boomarter of wasbeerhond, vaak héél lang op zich laten wachten, hoewel het beest wel degelijk in de buurt aanwezig is.

Het vinden van een dood dier, bijvoorbeeld als verkeersslachtoffer, behoort klassiek ook tot de categorie 'harde bewijzen'. Maar wie garandeert met absolute zekerheid dat het ook hier niet gaat om bijvoorbeeld een grap, waarbij iemand een dier te vinden heeft gelegd dat van elders werd meegebracht? Of wanneer de aanbrengrer een andere dan de werkelijke vindplaats opgeeft? Een 'onmogelijke' maaginhoud (vreemde vruchten,...) of genetisch onderzoek (wanneer het bewuste dier uit een 'onmogelijke' bronpopulatie zou blijken te komen), kan dit een enkele keer aan het licht brengen, maar in de regel blijf je als onderzoeker

kwetsbaar voor moedwillige misleiding. Proberen een patroon, in ruimte of tijd, te ontwaren is dan de boodschap. Er zal wel eens iemand zijn die effectief een van ver meegebrachte dode das bij nadere beschouwing opnieuw ergens dumpst, maar dat zullen er geen tientallen zijn – en het zal zeker niet op een autosnelweg gebeuren.

Hoe dan ook is de boodschap duidelijk: de 'hardheid' van bewijzen is soms rekbaar en als onderzoeker loop je tegen de grenzen aan van het controleerbare. Helemaal precair wordt het als er totaal geen bewijs is, zoals alleen maar een getuigenis van iemand die een dier beweert gezien te hebben. De nodige mensenkennis en diplomatieke aanpak zijn hier dan vaak essentieel. Het is bijvoorbeeld niet altijd geschikt om mensen toch in detail te bevragen, wanneer men meteen beweert "zeer goed het verschil te kennen tussen boomarter en steenarter" en men het daarom de moeite niet vindt om een degelijke beschrijving te geven van wat men werkelijk heeft gezien. Ook hier geldt niet zelden dat 'doodgemoedereerde' waarnemers, zonder enige aanspraak op wat dan ook, op basis van een sluitende beschrijving betrouwbaarder zijn dan zij die boekenwijsheid vermengen met werkelijkheid. Toch zijn sommige vergissingen, zoals tussen bunzing en das, bijna onbegrijpelijk maar hoegenaamd niet uitzonderlijk. Anderzijds is een degelijke voorafgaandelijke soortkennis soms nodig om precies te letten op subtiele en kritische soortkenmerken.

Uiteindelijk bestaan er nauwelijks '100% zekere' waarnemingen. Moedwillige misleiding op individuele schaal, in welke hoedanigheid of om welke reden ook, blijft een theoretische mogelijkheid in bijna alle gevallen wanneer men niet zélf de waarnemer is van een levend dier. In feite zijn de 'zekere' waarnemingen niet meer dan 'als betrouwbaar beoordeelde' gevallen, waarbij de zogenaamd harde bewijzen niet noodzakelijk betrouwbaarder zijn dan wat op basis van een kritische bevraging over sommige waarnemingen wordt besloten. Koen Van Den Berge & Jan Gouwy zijn medewerkers van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), Gaverstraat 4 B-9500 Geraardsbergen.

Meer weten?

• koen.vandenberge@inbo.be

Loslopende poema bij Ede weer gezien

De poema in de buurt van Ede, waar politie, marechaussee en jachtopzitters al bijna 24 uur naar op zoek zijn, is woensdag weer enkele malen waargenomen. Dat heeft een zeggeman van de politie laten weten...

De betrouwbare meldingen komen uit een gebied in de omgeving van de Gelderse plaats, waar ook dinsdagnacht sporen van het beest zijn gevonden. De politie wil de exacte plek van de waarnemingen niet bekendmaken om te voorkomen dat het publiek daar massaal naar toe gaat.

Belangstellenden negeerden woens-

dag massaal het advies van de politie om weg te blijven. De politie had veel last van de bezoekers. Woensdagochtend werden daarom grote delen van de Ginkelse Hei bij Ede afgesloten met linten en hekken.

ANP – 15/06/05, 09:59